

К.е.н., доц. Безпалько О.В., к.е.н., доц. Скригун Н.П.

Національний університет харчових технологій

ВИТОКИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Людський капітал як економічна категорія виникла досить недавно на початку шестидесятих років ХХ століття. Витоки теорії людського капіталу беруть свій початок безпосередньо з теорії самого капіталу. Економічна наука початку ХХ століття починає трактувати людину, її знання та професійні навички як «капітал». В свій час ідея взаємозв'язку людини, її знань та здібностей з капіталом розділила науковців на дві групи. Одні вважали, що саму людину і її природні дані неможна віднести до категорії капітал, а тільки набуті знання та професійні здібності до праці можна розглядати як його складову частину. Прихильниками цієї теорії були А. Маршал, Дж. Міль, Г. Беккер та ін. В економічній науці цю теорію ще називають теорією трьох чинників виробництва. Інші науковці, такі як І. Фішер, Г. Маклеод та ін., сприймали безпосередньо саму людину з її природними даними як елемент капіталу. Саме цей напрямок в економічній науці і став фундаментом для розвитку інших, так званих альтернативних теорій людського капіталу. Але як свідчить життєвий досвід, всі подальші наукові спрямування не заперечували попередніх досліджень, а лише розширювали та доповнювали зміст самої категорії «людський капітал». Не зважаючи на різне трактування цього поняття всі науковці сходилися в думці, що саме теорія людського капіталу може логічно пояснити взаємозв'язок доходів працівника чи суспільства в цілому від природних здібностей, знань, професійних навичок та мотивацій людини.

Автори поділяють точку зору тих науковців які трактують поняття людський капітал як сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми (людиною) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій

сфері суспільства, сприяє зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливає на зростання доходів його власника, прибутку підприємства та національного доходу [2, с.52]. Показники, що характеризують складові людського капіталу, можуть відноситися як до окремої людини, так і до різних колективів, у тому числі до персоналу підприємства і населення країни в цілому. Саме тому в теорії питання розрізняють людський капітал окремо взятої людини, людський капітал на мікроекономічному рівні та людський капітал на макроекономічному рівні. Принциповим моментом в розумінні поняття людський капітал є визнання необхідності інвестування в людину, оскільки капітал створюється завдяки капіталовкладенням. При цьому звичайно необхідно розуміти, що не всі інвестиції і майбутні доходи від них можна виразити суто вартісно. Такі складові людського капіталу як здоров'я та освіта потребують крім грошових надходжень безпосередньо наполегливої праці самої людини. А очікувані доходи від використання людського капіталу крім економічних зисків можуть мати і соціальні, ефект від яких може бути набагато більшим ніж виражений суто в грошовій формі.

Спільним для будь якого виду капіталу чи то матеріального (фізичного) чи то людського є саме слово «капітал», тому доречно надати порівняльну характеристику цим двом видам капіталу розмежувавши їхні спільні риси та відмінності по їх змісту [1, 2]:

До спільних рис можна віднести наступне:

- Обидва види капіталу є невід'ємними чинниками економічного зростання. Сила впливу кожного з цих чинників неоднакова, але безперечним є той факт, що саме людський капітал, а не матеріальні складові є визначальним для розвитку, тому що його роль в суспільстві стрімко збільшується.
- Обидва види капіталу створюються і накопичуються завдяки інвестиціям, хоча для людського капіталу капіталовкладення менш важливі ніж витрати часу, фізичні та розумові зусилля самої людини.

- І фізичний і людський капітал приносять доходи своїм власникам, що впливає із самого визначення цих економічних категорій
- Прийняття рішення щодо інвестування у будь-який з видів капіталу та їх наслідки оцінюються з економічної точки зору однаково.

Поряд зі спільностями два види капіталу мають суттєві відмінності:

- Створення матеріального капіталу та його функціонування можливе без участі та присутності його власника, а людського – ні.
- Вкладання в людський капітал дають значний за обсягом тривалий за часом і інтегральний за характером економічний та соціальний ефект, що для матеріального капіталу майже неможливе.
- Мотивація є дуже важливим і необхідним елементом для процесу відтворення (формування, нагромадження, використання, інвестування) людського капіталу і абсолютно неважлива для фізичного капіталу.
- Період окупності інвестицій у людський капітал, як правило, завжди довший за часом ніж у матеріальний капітал (для того, щоб людина чомусь навчилася необхідно від 10 до 20 років).
- Капіталовкладення в людину відрізняє більший ніж для звичайних капіталовкладень ступінь ризику та невизначеності (зміну обсягу людського капіталу залежно від понесених витрат неможливо оцінити з тією ж точністю, що для матеріального капіталу).

Отже, людський капітал є реалізованою частиною трудового потенціалу та найціннішим ресурсом в досягненні економічного зростання важливість якого постійно збільшується.

Література:

1. Богиня Д.П. Основи економіки праці: навч. посіб. / Д.П. Богиня, О.А. Грішнова. – [3-тє вид., стереот.]. – К.: „Знання-Прес”, 2002. – 313 с. –(Вища освіта XXI).
2. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посіб. / О.А. Грішнова. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.